

gode ✓
Flere år på
arbejdsmarkedet

Indhold

Forord	3
Alderdomstyveriet	4
Ulighed i arbejdsmiljø og sundhed	7
Ulighed i levealder	12
Ulighed i pensionisttilværelsen	14
Ulighed i tilbagetrækning	15
Arbejdsmiljøpolitikken, der blev væk	17
Tilbagetrækning i Europa	19
Arbejdsmiljøet skal tilbage på dagsordenen	21
Litteraturliste	22

Flere gode år på arbejdsmarkedet
Udgivet af Landsorganisationen i Danmark

Elektronisk ISBN: 978-8777-353-77-2
LO-varenr.: 3203

November 2016

Forord

Det seneste tiår er der i Danmark vedtaget flere reformer, som forhøjer tilbagetrækningsalderen og altså udskyder det tidspunkt, hvor lønmodtagerne kan gå på efterløn eller pension. Nu stiller regeringen så forslag om at hæve pensionsalderen med yderligere et halvt år allerede fra 2025.

LO-grupperne rammes ekstraordinært hårdt af reformerne, hvilket tallene i denne pjece dokumenterer. Det er LO-grupperne, som har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø, det højeste sygefravær, de fleste lægebesøg og det største forbrug af smertestillende medicin. Konsekvensen er, at LO-lønmodtagerne lever i kortere tid og kan se frem til færre gode seniorår efter pensionering sammenlignet med andre lønmodtagergrupper.

Ingen skal være i tvivl om, at LO-medlemmerne gerne vil arbejde, til de skal pensioneres – altså når helbredet er til det. Murere, sosu-assistenten og slagtere er stolte af det, de laver, og de vil hellere være raske og blive længere på arbejdsmarkedet end at trække sig tilbage før tid, fordi helbredet og kroppen ikke kan holde til det.

For LO er det afgørende at genetablere den brede politiske forståelse, der var til stede i Velfærdsaftalen fra 2006. En forståelse af, at man ikke kan forhøje pensionsalderen uden samtidig at sætte ind med initiativer, der forebygger nedslidning og giver en hånd til de mennesker, som ønsker at trække sig gradvist tilbage eller vil skifte et nedslidende arbejde ud med ét, der er mindre belastende. Det er et samspil.

God læselyst!

Lizette Risgaard

LO's formand

Alderdomstyveriet

De senere års tilbagetrækningsreformer vil forlænge arbejdslivet og udskyde pensionsalderen for lønmodtagerne. Det gælder også regeringens 2025-plan. Derfor er det nødvendigt, at arbejdsmiljøet får et løft, og til det er der brug for en bred vifte af initiativer.

Arbejds miljø savner fokus

I denne pjece sætter LO fokus på arbejdsmiljøet. Og det gør vi, fordi arbejdsmiljøet er helt fraværende i regeringens udspil. Der er ingen initiativer til at hjælpe lønmodtagerne til at kunne holde de ekstra år på arbejdsmarkedet. Der er ingen initiativer i forhold til dem, som allerede er nedslidte. Og der er heller ingen initiativer i forhold til at hjælpe lønmodtagere i nedslidende brancher til at skifte spor eller trække sig gradvist tilbage fra arbejdsmarkedet.

Ulighed i sundhed og arbejdsmiljø

I Danmark har vi vidt forskellige job, der slider på os i vidt forskellig grad. For eksempel har op mod hvert femte medlem af 3F og FOA's a-kasser – ifølge Det Nationale Forskningscenter for Arbejds miljø – et hårdt fysisk arbejdsmiljø, mens det kun gælder for 1 pct. af medlemmerne af Akademikernes A-kasse. De ufaglærte og faglærte er også sygemeldt langt oftere som følge af arbejdsskader eller ulykker, de går hyppigere til lægen, og de kan i det hele taget se frem til et kortere liv end danskere med længere uddannelser.

Denne ulighed i sundhed og arbejdsmiljø afspejles tydeligt i danskernes tilbagetrækningsmønstre:

- Indtil efterlønsreformen trådte i kraft i 2014, gik næsten hver tredje 3F'er og hvert fjerde FOA-medlem på efterløn som 60-årig, mens det kun gjaldt for én ud af 20 akademikere.
- Hver fjerde 3F'er er førtidspensioneret eller død før alder 60
- 20 pct. af LO-medlemmerne forventer ikke at kunne blive på arbejdsmarkedet til pensionsalderen.

Gentagne forhøjelser af tilbagetrækningsaldrene

Siden den såkaldte velfærdsaftale i 2006 er det i flere omgange blevet besluttet at forhøje både efterlønsalderen og pensionsalderen, og der er udsigt til yderligere forhøjelser, fordi det blev aftalt i forliget, at pensionsalderen skal stige i takt med den gennemsnitlige levealder, *se faktaboks*.

Ikke alle kan holde til en højere pensionsalder LO anerkender, at der skal reageres på den samfundsmæssige udfordring, det er, at der bliver stadig færre erhvervsaktive til at forsørge stadig flere ældre uden for arbejdsstyrken. Når vi lever længere, skal vi også arbejde længere. Men for en stor gruppe på arbejdsmarkedet er jobbet så hårdt, at de har svært ved at gennemføre et helt arbejdsliv uden at blive nedslidt i en grad, der koster dem både livskvalitet og levetid og dermed fratager dem muligheden for et langt og værdigt otium.

LO mener, at vi som samfund skal være meget bedre til at tage hånd om dem, der allerede er nedslidte, og til at forebygge, at arbejdet slider så meget, at man ikke kan gennemføre et helt arbejdsliv. For LO var det netop den altafgørende forudsætning for at bakke op om velfærdsforliget i 2006: At der samtidig blev bevilget flere penge til arbejdsmiljøet – ikke mindst den forebyggende indsats mod nedslidning. Blandt andet blev Forebyggelsesfonden oprettet, og Arbejdstilsynet fik midler til en særlig indsats på arbejdspladser med meget nedslidning.

Forringelser af arbejdsmiljøindsatsen Siden er det stort set kun gået én vej med arbejdsmiljøbevillingerne: Nedad. Der bliver i 2016 brugt færre statslige midler på arbejdsmiljø, end der gjorde før velfærdsforliget blev indgået.

Derfor skal den forebyggende arbejdsmiljøindsats igen have luft under vingerne, og der skal sættes ind med seniorpolitiske initiativer i forhold til de grupper, som ikke kan blive på arbejdsmarkedet på almindelige vilkår.

Investeringer i arbejdsmiljø giver plus på bundlinjen Alt andet er uværdigt, og det er tilmed en dårlig forretning set med samfundsøkonomiske briller. Undersøgelser viser, at en krone investeret i arbejdsmiljø giver et afkast på 2,20 kr., fordi det øger medarbejdernes trivsel, giver færre sygedage og lægebesøg samt øger produktiviteten på landets arbejdspladser. Man kan også vende det om og spørge: Hvad nytter det at udvide arbejdsudbudet gennem tilbagetrækningsreformer, hvis de ældre medarbejdere ikke kan honorere virksomhedernes krav til effektivitet?

Nu vil regeringen hæve pensionsalderen med yderligere et halvt år. Men Danmark er i forvejen "verdensmester" på den bane. I 2040 vil vi have den højeste pensionsalder i Europa – også uden 2025-planen. Men når det gælder den forventede levealder, ligger danskerne på en 17. plads, og hvis man ser på det forventede antal år,

en 65-årig mand til den tid har udsigt til som folkepensionist, ligger Danmark nummer sjok i EU.

*Dårligt
arbejdsmiljø skal
forebygges*

For LO er det derfor afgørende at genetablere den brede politiske forståelse af, at tilbagetrækningsreformer og højere pensionsalder hænger uløseligt sammen med en forebyggende arbejdsmiljøindsats. Den forståelse, som var til stede, da man indgik velfærdsaftalen i 2006.

Fakta om tilbagetrækning

1998: Der indføres et særligt efterlønsbidrag og krav om medlemskab af en a-kasse i 25 af de sidste 30 år. Samtidig sænkes pensionsalderen fra 67 til 65 år med virkning fra 2004. Modregning for pension i efterlønnen.

2006: Med velfærdsaftalen vedtages det at hæve pensionsalderen gradvist fra 65 til 67 år, mens efterlønsalderen hæves fra 60 til 62 år. Krav om a-kassemedlemskab sættes op til 30 år. Pensionsalder følger levealder fra 2030.

2011: Med tilbagetrækningsreformen besluttes det at fremrykke den planlagte forhøjelse af efterløns- og pensionsalderen. Samtidig nedsættes efterlønsperioden gradvist, så de, der er født efter 1. juli 1959, kun har ret til en treårig efterlønsperiode mod de nuværende fem år.

2015: Pensionsalderen forhøjes til 68 år for alle, der er født fra 1963 og frem - med virkning fra 2030.

2016: Regeringen foreslår i sin 2025-plan at hæve pensionsalderen med et halvt år allerede fra 2025. Dermed vil pensionsalderen blive 68,5 år i 2030, hvis man er født i 1963 eller senere.

Ulighed i arbejdsmiljø og sundhed

En stor del af LO-medlemmerne er usikre på, om de kan blive på arbejdsmarkedet, til de når pensionsalderen. Og årsagen til deres usikkerhed skal findes på arbejdspladsen. Det viser en undersøgelse om tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, som Epinion har lavet for LO i efteråret 2016.

For meget nedslidning og for højt arbejdspress

40 pct. af LO-medlemmerne svarede, at der er forhold i deres arbejdsliv, som kan gøre det vanskeligt for dem at holde frem til pensioneringen. Og da de blev bedt om at præcisere, hvilke forhold der er tale om, pegede de især på tre faktorer: Nedslidning, fysisk belastende arbejde og højt arbejdspress – med psykisk belastende arbejde på en fjerdeplads.

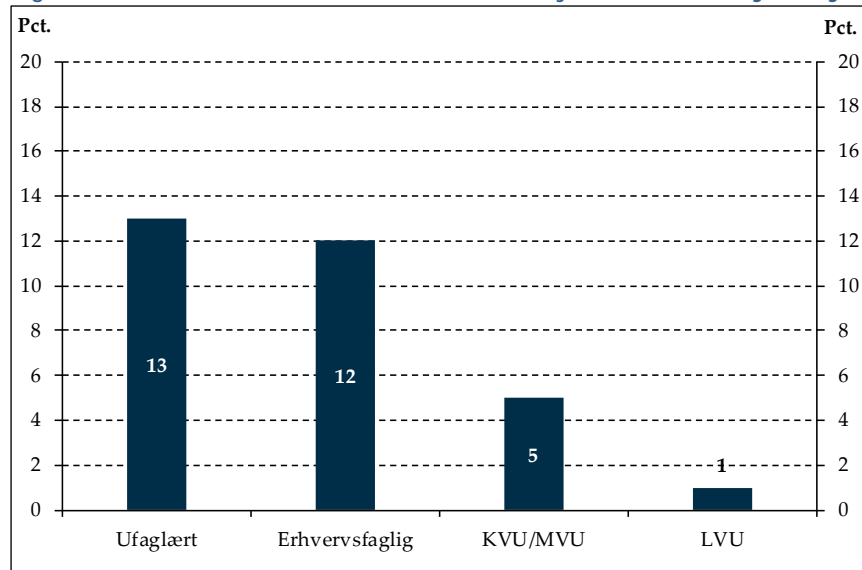
Undersøgelsen bekræftede resultatet af andre, lignende undersøgelser: De lønmodtagere, der har de korteste uddannelser, har også det hårdeste arbejde. Og størstedelen af disse lønmodtagere findes på LO-området.

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) har sat tal på, hvilke lønmodtagere der har et hårdt fysisk arbejdsmiljø – fordelt på a-kasser. Listen toppes af NNF og 3F's a-kasser med henholdsvis 21 pct. og 19 pct., mens tallene for FOA og Metals a-kasser er 17 pct. For lønmodtagerne generelt er tallet 9 pct., mens det kun gælder 1 pct. af akademikerne.

Faglærte og ufaglærte har hårdere arbejdsmiljø

Hvis man ser på de lønmodtagere, der er mest belastet af et fysisk hårdt arbejdsmiljø, er tendensen endnu mere udtalt. De ufaglærte og faglærte lønmodtagere har et arbejdsmiljø, der er markant hårdere end lønmodtagere med videregående uddannelser, jf. figur 1.

Figur 1. Andel, der er mest belastet af et fysisk hårdt arbejdsmiljø

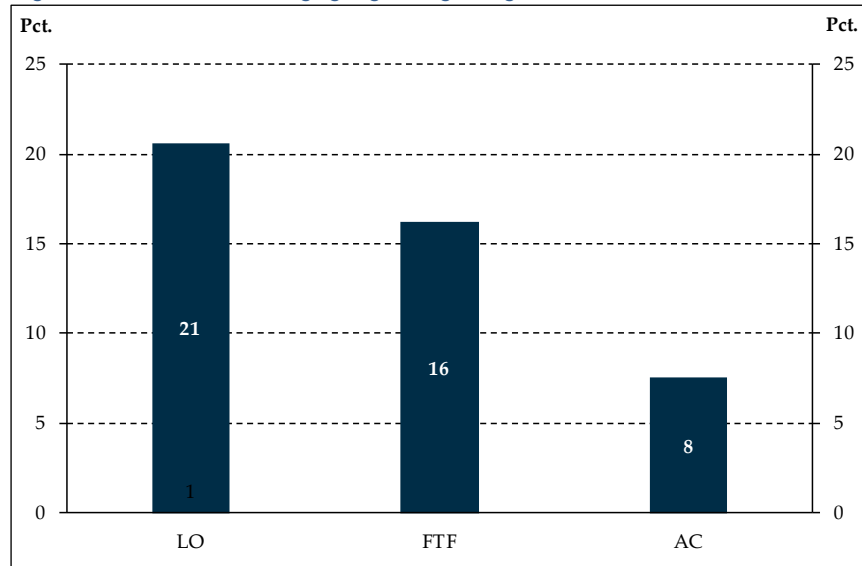

Kilde: NFA på baggrund af tal fra Arbejdsmiljø og Helbred undersøgelsen, 2014.

Hver femte LO-medlem tager tit smertestillende medicin

De store forskelle i arbejdsmiljømæssig belastning giver også udslag, når man ser på forbruget af smertestillende medicin. Godt 20 pct. af LO-medlemmer tager smertestillende medicin for at klare arbejdsdagen – enten dagligt eller flere gange om ugen. Det samme gør sig kun gældende for cirka syv pct. af akademikerne, jf. figur 2.

Figur 2. Andel med daglig/ugentlig brug af smertestillende medicin

Anm.: Spørgsmålet lyder: Hvor ofte tager du smertestillende medicin for at klare arbejdsdagen? Dagligt, En eller flere gange om ugen, Et par gange om måneden, Sjældent, Slet ikke.

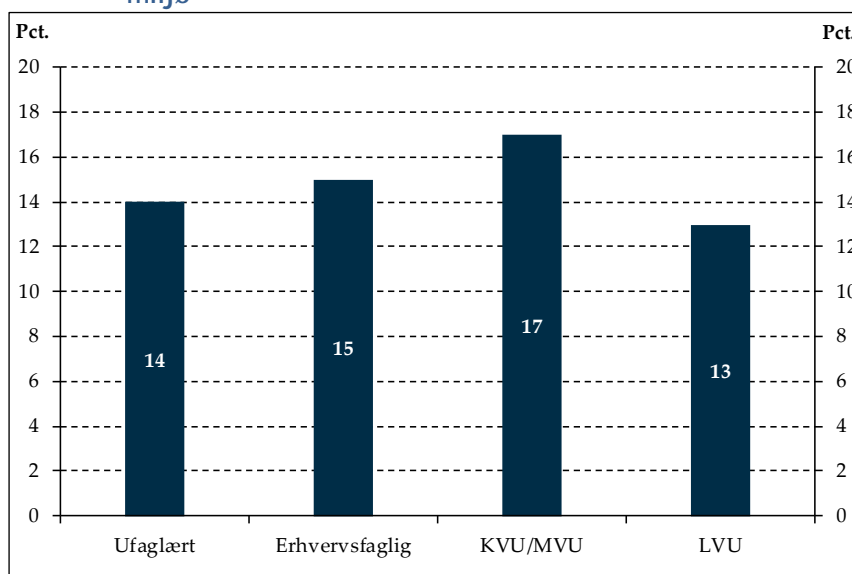
Kilde: Epinion for LO, oktober 2016.

Dårligt psykisk arbejdsmiljø kan ramme alle på arbejdsmarkedet

NFA har også sat tal på de lønmodtagergrupper, som er mest belastede af et psykisk hårdt arbejdsmiljø. Her er det lønmodtagere med korte og mellemlange videregående uddannelser, der er hårdest ramt, men der er ikke den store forskel på grupperne, jf. figur 3. Blandt de grupper, der er mest belastet i forhold til gennemsnittet, er servicemedarbejdere i lufthavne og på fly, specialpædagoger og sosu-assistenten. Men et dårligt psykisk arbejdsmiljø er et problem, der kan ramme alle på arbejdsmarkedet.

Figur 3. Procentdel, der er mest belastet af psykisk hårdt arbejdsmiljø

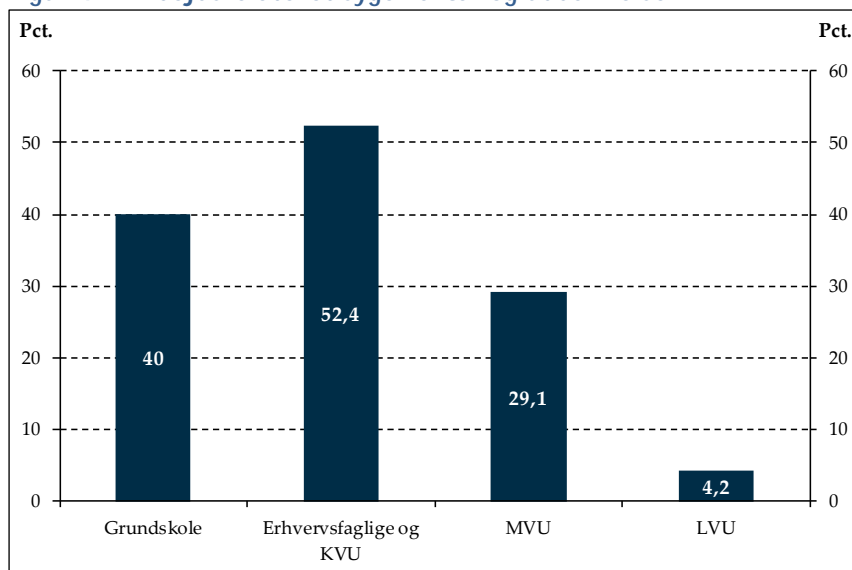

Kilde: NFA på baggrund af tal fra Arbejdsmiljø og Helbred undersøgelsen, 2014.

Dårligt arbejdsmiljø giver sygefravær blandt ufaglærte og faglærte

Uanset om ens arbejdsplads har ondt i det fysiske eller psykiske arbejdsmiljø, har det konsekvenser. Langvarigt sygefravær på over 30 dage hænger ofte sammen med arbejdsskader, ulykker eller andre risikofaktorer i arbejdsmiljøet, og det gælder i udtalt grad de lønmodtagere, som har de korteste uddannelser. Halvdelen af det længerevarende sygefravær blandt lønmodtagere med en erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse skyldes arbejdsmiljøet, men har man en lang videregående uddannelse, skal årsagen derimod sjældent findes på arbejdspladsen, jf. figur 4.

Figur 4. Arbejdsrelateret sygefravær og uddannelse

Kilde: LO (2014) på baggrund af tal fra NFA.

Ufaglærte og faglærte har et dårligere helbred

En anden konsekvens er, at lønmodtagere med korte uddannelser belaster sundhedssystemet hårdere. Ufaglærte er således den gruppe, der hyppigst går til lægen og oftest indlægges ambulantly, jf. tabel 1.

Tabel 1. Ulighed i træk på sundhedsvæsnets i 2012

	Ydelser hos almen		
	læge	Antal sengedage	Medicinudgifter Kr.
Ufaglært	11,6	0,6	2.300
Faglært	10,2	0,5	1.600
KVVU	9,1	0,4	1.400
MVU	9,8	0,4	1.500
LVU	7,1	0,3	1.300
Total	10,2	0,5	1.800

Anm: Tallene vedrører aldersgruppen 25-64-årige.

Kilde: Særkørsel fra AE til LO på baggrund af Lovmodellens datagrundlag.

Arbejds miljøet er ikke den eneste årsag til, at de kortest uddannede lønmodtagere har det dårligste helbred. I debatten hører man ofte om de såkaldte KRAM-faktorer – en forkortelse for *kost, rygning, alkohol og motion*.

Det er rigtigt, at LO-grupperne har et dårligere helbred end lønmodtagergrupper med længere uddannelser. Og en af forklaringerne er, at LO-grupperne ryger mere samt dyrker mindre motion og spiser mindre grønt end befolkningen som helhed. Men det er langt fra hele forklaringen.

Ifølge Statens Institut for Folkesundhed har en gennemsnitlig 30-årig mand med kort uddannelse udsigt til at blive 74 år, mens en 30-årig mand med en lang uddannelse kan se frem til at blive 80 år. Altså en forskel på seks år.

Hvis man fjerner rygning og alkohol som dødsårsager i denne levetidsberegning, er der fortsat en forskel på cirka tre år. Så kan den kortuddannede forvente at blive 80, mens den 30-årige mand med en lang videregående uddannelse har udsigt til at blive 83 år.

*Et bedre
arbejds miljø
kræver investering*

Med andre ord har arbejdsmiljøet en selvstændig betydning for LO-lønmodtagernes helbred. Kost, rygning, alkohol og motion har man selv mulighed for at påvirke. Et bedre arbejdsmiljø kræver, at samfundet i fællesskab beslutter sig for at investere i det.

Ulighed i levealder

Ufaglærte og faglærte danskere lever kortere tid end danskere med længere uddannelser. En mand, der i dag er 30 år og tilhører den fjerdedel af befolkningen med de korteste uddannelser, kan i gennemsnit se frem til at leve endnu 46 år. Tilhører man derimod den fjerdedel med de længste uddannelser, venter der endnu 52 leveår. For kvinderne er forskellen næsten lige så markant: De kan i gennemsnit forvente at leve henholdsvis 50 og 55 år længere, *jf. tabel 2.*

Tabel 2. Restlevetid for 30-årige fordelt på uddannelse, 2015

	Mænd	Kvinder
	----- Levealder -----	
1. kvartil	46,1	50,4
2. kvartil	49,5	52,7
3. kvartil	49,5	54,0
4. kvartil	52,2	55,1
Forskel mellem højeste og lavest kvartil	6,1	4,7

Anm.: I tabellen er de danskere, der var 30 år i 2015, opdelt i fire lige store grupper alt efter længden af deres uddannelse, de såkaldte uddannelseskvarterer, og restlevetiden er beregnet for hver gruppe.

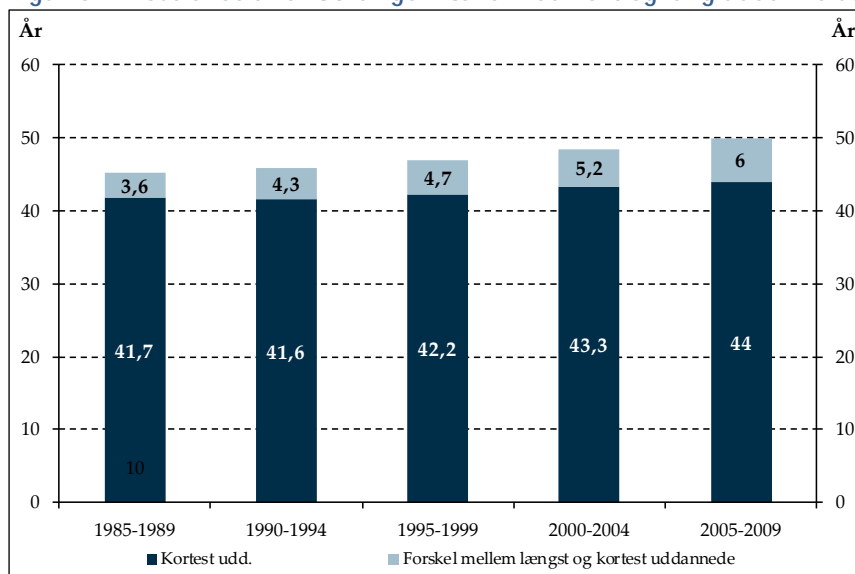
Kilde: AE (2016) på baggrund af tal fra Danmarks Statistik.

Forskellen i forventet levealder er stadig stor

Da Danmark blev industrialiseret i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, var forskellen i levealder mellem den nye arbejderklasse og andre samfundsgrupper enorm – ikke mindst på grund af en høj børnedødelighed. Da velfærdssamfundet blev opbygget efter Anden Verdenskrig blev forskellen i levealder gradvist udjævnet, og man skulle tro, at den udvikling var fortsat op til vore dage, men det er ikke tilfældet.

I 1985-1989 var forskellen i den forventede levealder for en 30-årig mand med henholdsvis kort og lang uddannelse 3,6 år. I dag er den forskel vokset til seks år, *jf. figur 5.*

Figur 5. Restlevetid for 30-årige mænd med kort og lang uddannelse

Anm.: Gruppen af kortest uddannede er den fjerdedel af befolkningen med den korteste uddannelsesbaggrund. De længst uddannede er tilsvarende den fjerdedel med den længste uddannelse.

Kilde: Statens Institut for Folkesundhed (2013).

Ulighed i pensionisttilværelsen

I Danmark er pensionsalderen ens, uanset om man er ufaglært eller har en kortere eller længere uddannelse. Som det blev dokumenteret i forrige kapitel, afhænger vores levetid af længden af den uddannelse, vi har taget. Jo længere uddannelse, desto længere kan vi i gennemsnit forvente at leve.

Ufaglærte og faglærte har færre år på pension ...

Det betyder selvsagt, at ufaglærte og faglærte kan se frem til et kortere otium end danskere med videregående uddannelser. Men der stopper uligheden ikke. De kortest uddannede har også færre år i vente, hvor helbred, nedslidning eller andre skavanker ikke begrænser deres aktiviteter i hverdagen.

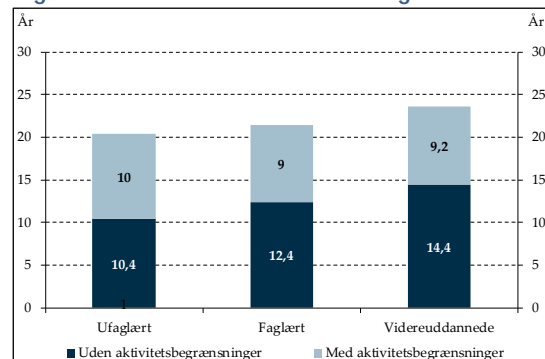
En ufaglært mand, der er fyldt 60 år, vil ifølge en undersøgelse, som Institut for Folkesundhedsvidenskab har lavet for FOA, i gennemsnit leve endnu cirka 20 år. De første ti af årene vil være uden aktivitetsbegrænsninger, men i de sidste ti vil han være begrænset i sine daglige gøremål.

... og færre gode pensionsår

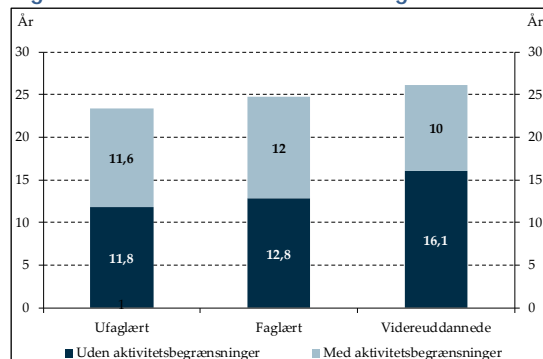
En 60-årig mand med en videregående uddannelse kan dels forvente at leve mere end tre år længere. Men han vil også have fire år mere uden aktivitetsnedsættelser end den ufaglærte. En 60-årig kvinde kan forvente at leve lidt længere end en mand, uanset om hun er uddannet eller ej. Men også her er der en forskel på cirka fire år i antallet af år uden aktivitetsbegrænsninger til fordel for kvinden med en videregående uddannelse, jf. figur 6a-b.

Med andre ord får ufaglærte og faglærte lønmodtagere ikke bare færre år på pension, de får også færre gode pensionsår.

Figur 6a. Restlevetid for 60-årige mænd

Figur 6b. Restlevetid for 60-årige kvinder

Anm.: Tal for restlevetider er koblet til en survey-undersøgelse, hvor der er spurgt til, om folk har været hæmmet i deres daglige aktiviteter som følge af helbredsproblemer eller sygdom.

Kilde: FOA (2016) på baggrund af tal fra Institut for Folkesundhedsvidenskab.

Ulighed i tilbagetrækning

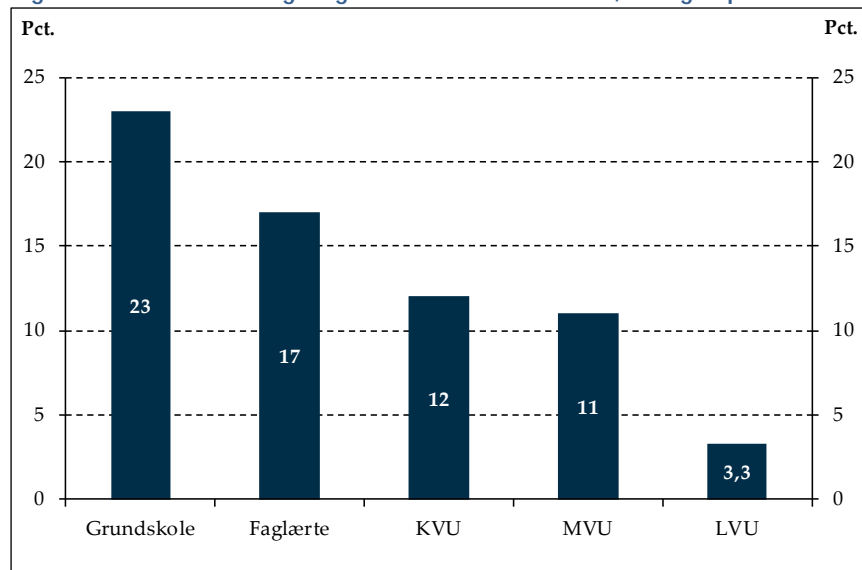
LO-medlemmer starter tidligere på arbejdsmarkedet Pensionsalderen er ens, men LO-grupperne debuterer generelt langt tidligere på arbejdsmarkedet end lønmodtagere med videregående uddannelser. Når en tømrer, en sosu-assistent eller en maskinarbejder skal ud at finde deres første "rigtige" arbejde, skal mange andre grupper først til at begynde på deres studie efter at have taget en gymnasial ungdomsuddannelse.

Det betyder, at LO-lønmodtagerne skal arbejde flere år end lønmodtagere med videregående uddannelser, før de kan gå på folkepension. Det har mange LO-grupper hidtil kompenseret for ved at gå på efterløn, men den mulighed bliver kraftigt begrænset med den såkaldte tilbagetrækningsreform fra 2011. I disse år hæves efterlønsalderen gradvist fra de tidligere 60 år, og samtidig sænkes den periode, man kan være på efterløn, gradvist til tre år. Er man født i 1963 eller senere, vil man således tidligst kunne gå på efterløn, når man fylder 65 år.

Modstandere af efterlønsordningen har forsøgt at skabe den myte, at der var for mange "raske og rørige, golfspillende tandlæger", som gik på efterløn, men det er netop en myte. De fleste efterlønsmodtagere er kortuddannede eller faglærte, altså mennesker, som typisk kom ud på arbejdsmarkedet i 20-årsalderen.

Ufaglærte og faglærte går tidligt på efterløn Hvis man ser på den generation, der er født mellem 1949 og 1953 – de sidste, der kunne gå på efterløn som 60-årige – er der også en klar overvægt af personer med korte uddannelser eller helt uden en kompetencegivende uddannelse. Blandt dem, der ikke havde fået anden uddannelse end folkeskolen, valgte næsten hver fjerde at gå på efterløn som 60-årige. Blandt dem med de lange videregående uddannelser – tandlægerne for eksempel – var det kun én ud af 30, der benyttede muligheden, *jf. figur 7*.

Figur 7. Andel 60-årige i generation 1949-1953, der går på efterløn

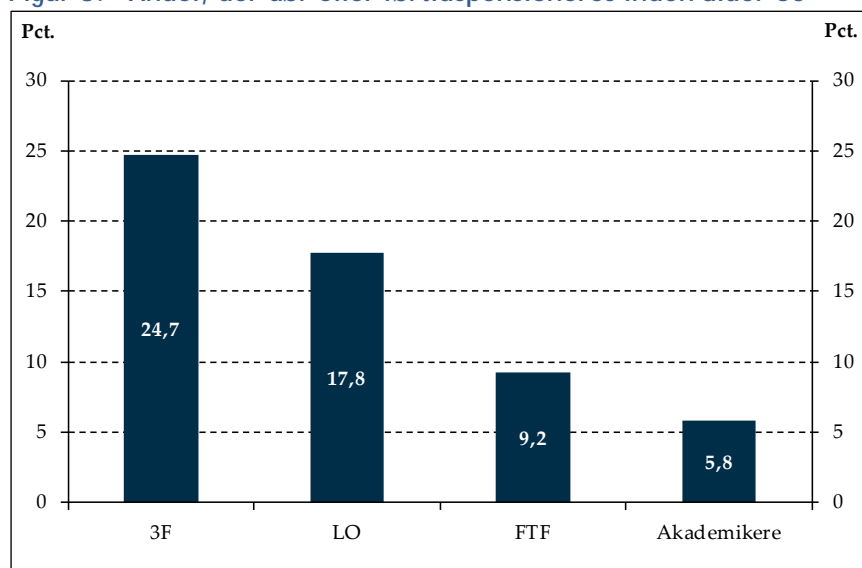
Kilde: AE (2016) på baggrund af Danmarks Statistik.

Der er imidlertid også en stor gruppe, som aldrig når frem til efterlønsalderen – hverken den gamle grænse på 60 år eller den kommende på 65 år. Det er gruppen af førtidspensionister og tidligt døde.

Hver fjerde 3F'er har forladt arbejdsmarkedet inden 60

Igen vender statistikken den tunge ende nedad. Således er næsten 25 pct. af 3F's medlemmer enten døde eller førtidspensionerede, inden de fylder 60 år. Blandt akademikerne er tallet knap 6 pct., jf. figur 8.

Figur 8. Andel, der dør eller førtidspensioneres inden alder 60

Kilde: AE (2015) på baggrund af Danmarks Statistik.

Arbejdsmiljøpolitikken, der blev væk

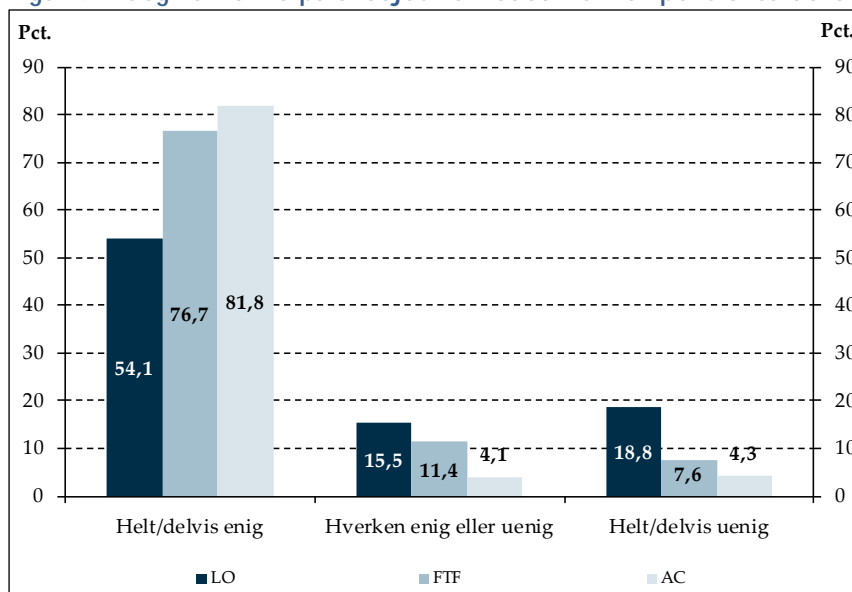
I den undersøgelse, Epinion lavede for LO i efteråret 2016, svarede 40 pct. af de deltagende LO-medlemmer (som omtalt i *afsnittet om Ulighed i arbejdsmiljø og sundhed*), at der er forhold i deres arbejdsliv, der kan gøre det vanskeligt for dem at blive på arbejdsmarkedet, til de når pensionsalderen.

Hver femte LO-medlem kan ikke holde til pensionsalderen

18 pct. af LO-medlemmer går skridtet videre og angiver direkte, at de ikke forventer at kunne blive på arbejdsmarkedet så længe. Blandt FTF-grupperne er denne andel cirka otte pct. – altså under det halve – mens mindre end fem pct. af akademikerne forudser at måtte stoppe før pensionsalderen.

En del af LO-medlemmer er desuden usikre på fremtiden, og samlet tror kun godt halvdelen af dem på, at de kan blive på arbejdsmarkedet tiden ud., jf. figur 9.

Figur 9. Jeg kan blive på arbejdsmarkedet frem til pensionsalderen

Anm.: Spørgsmålet lyder: Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: Jeg kan blive på arbejdsmarkedet frem til pensionsalderen.

Kilde: Epinion for LO, oktober 2016.

Selv om det store flertal altså forventer at kunne holde tiden ud, er der en meget stor gruppe lønmodtagere, som ikke har samme forventning. Og som omtalt tidligere, angiver de nedslidning og fysisk belastende arbejde som de væsentligste årsager.

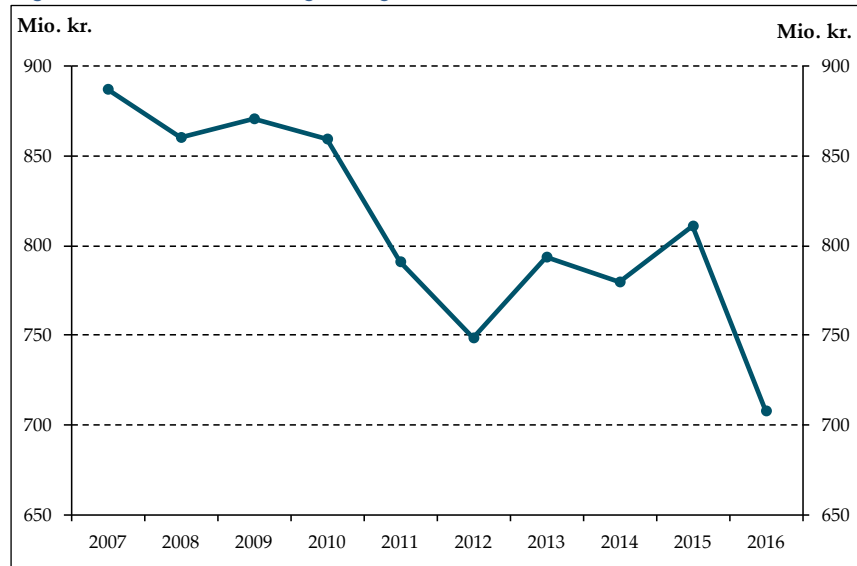
Det var ikke mindst af hensyn til denne gruppe lønmodtagere, at et bredt flertal i Folketinget i 2006 besluttede, at forhøjelsen af pensionsalderen skulle kombineres med investeringer i et bedre arbejdsmiljø. Ud fra en devise om, at hvis man skal være på arbejdsmarkedet i længere tid, skal man også kunne holde til det. Der

blev især sat ind på tre områder: Seniorordninger, flere penge til Arbejdstilsynet og støtte til projekter, der forebygger fysisk og psykisk nedslidning.

Investeringer i arbejdsmiljøet er faldet drastisk ...

Siden 2007 er de samlede bevillinger til arbejdsmiljøindsatsen imidlertid faldet drastisk. En reduktion på hele 180 mio. kr. eller et fald på 20 pct. er det blevet til, jf. figur 10.

Figur 10. Midler til Arbejdsmiljø

Anm.: 2017-pl-niveau.

Kilde: Beskæftigelsesudvalget 2016, BEU Alm. del. 460.

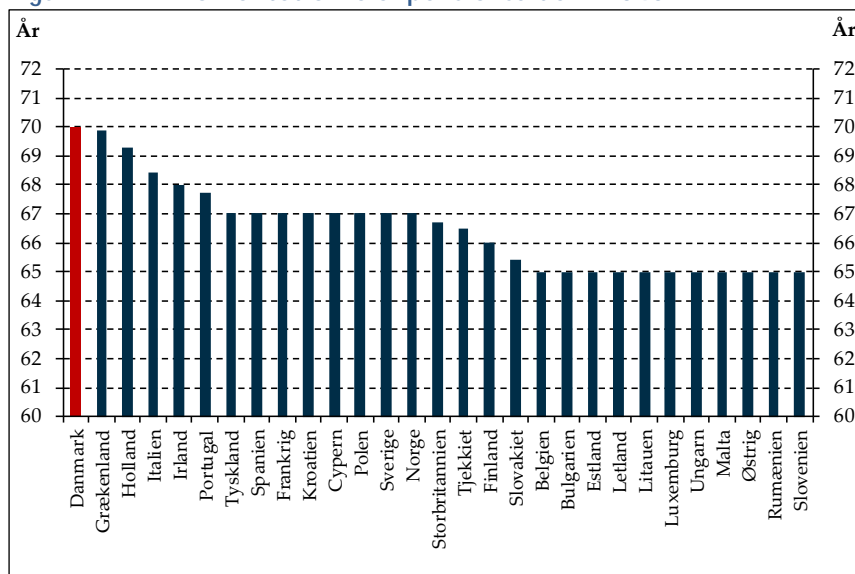
... og det går stærkt ud over Arbejdstilsynet

Det er blandt andet gået ud over Arbejdstilsynet, som ellers fik en økonomisk indsprøjtning med velfærdsaftalen. Med finanslovaftalen for 2016 blev der med et hug skåret 30 mio. kr. i bevillingerne, og der er udsigt til en tilsvarende reduktion i 2017 med det resultat, at Arbejdstilsynet skal skære voldsomt i antallet af stillinger. Samtidig er Forebyggelsesfonden nedlagt, og tilbage står knap 500 mio. kr., som ikke er blevet brugt. Og som prikken over i'et er Seniortænk tanken også nedlagt.

Tilbagebetaling i Europa

Danskere får højest pensionsalder i Europa i 2040 ... Hvis politikerne står ved beslutningen fra 2006 om gradvist at hæve pensionsalderen i takt med den stigende levealder, vil pensionsalderen være 70 år i 2040. Dermed vil Danmark have den højeste pensionsalder i Europa – selvfølgelig under forudsætning af, at andre lande ikke hæver pensionsalderen til et endnu højere niveau, jf. figur 11.

Figur 11. Forventet officiel pensionsalder i 2040

Anm.: Alle lande på nær Bulgarien og Rumænien har samme pensionsalder for mænd og kvinder. Her er vist pensionsalderen for mænd for de to lande.

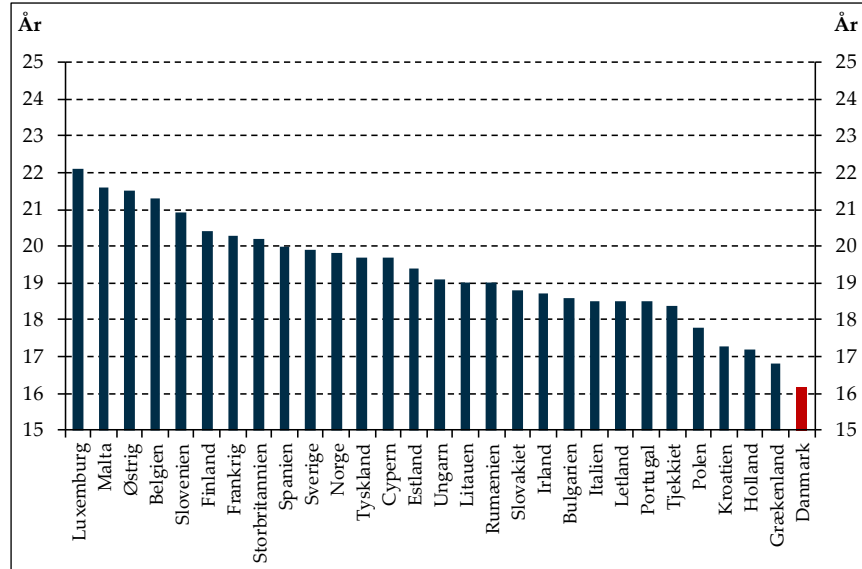
Kilde: EU-Kommissionens Ageing Report, 2015.

Danmark har til gengæld ikke en førsteplads, når det gælder forventet levealder. Den liste toppes af Frankrig med Danmark på en 17. plads – efter alle de lande, vi plejer at sammenligne os mest med.

... og det korteste otium

Der er måske ikke den store forskel på, om man er en 65-årig franskmand i 2040 og kan forvente at blive 87 år, eller om man er dansker og kun kan regne med at blive 86 år. Men hvis man ser forventet pensionsalder og forventet levealder i sammenhæng, bliver forskellen markant. I 2040 vil en 65-årig mandlig borger fra Luxembourg i gennemsnit kunne se frem til 22 år med ret til folkepension. Er den 65-årige mandlige borger dansk, vil han kun kunne modtage folkepension i 16 år, hvis han ellers lever så længe som gennemsnittet. Og det giver Danmark en sikker sidsteplads på listen, jf. figur 12.

Figur 12. Forventet antal år med ret til folkepension, 2040

Anm.: Gælder mænd.

Kilde: EU-Kommissionens Ageing Report, 2015 og egne beregninger.

Arbejdsmiljøet skal tilbage på dagsordenen

LO-lønmodtagerne binder Danmark sammen LO-lønmodtagerne er med til at binde Danmark sammen. De sørger for, at vi kommer frem med busser og tog, de sørger for at passe de gamle og syge, og de sørger for, at vi har huse at bo i og veje at køre på. Det vil de gerne blive ved med, indtil de skal pensioneres, men de vil også gerne kunne se frem til et godt otium. Sådan er det desværre ikke altid i dag. Alt for mange må stoppe deres arbejdsliv for tidligt, fordi de er slidt ned fysisk eller psykisk, og alt for mange får ikke de gode pensionsår, de havde håbet på.

En af forklaringerne er, at der ikke er investeret nok i at forebygge den nedslidning, som er hovedårsagen til, at mange må forlade arbejdsmarkedet før tid. Takterne var der, da man indgik velfærdsaftalen i 2006: En forhøjelse af pensionsalderen gik hånd i hånd med investeringer i et bedre arbejdsmiljø. Men snart blev disse investeringer overhalet inden om af besparelser, og med den nuværende regering er arbejdsmiljøet blevet meget lavt prioriteret.

For politikere på jagt efter besparelser kan det virke taknemmeligt at vende sig mod arbejdsmiljøområdet. For det er sjældent noget vælgerne mærker med det samme, modsat nedskæringer på sygehuse, skoler og plejehjem. Men det er et farligt sted at spare, for konsekvenserne viser sig mange år efter, og så er det for sent at rette op på.

Investeringer i arbejdsmiljø betaler sig Rent samfundsøkonomisk er det også et dumt sted at spare. Investeringer i arbejdsmiljø vil på sigt tjene sig ind med renters rente i form af færre sygedage, lægebesøg og hospitalsindlæggelser. Og vil frem for alt betyde, at flere mennesker får et sundere arbejdsliv og et mere værdigt liv som pensionister.

Regeringen vil nu at fremrykke den planlagte forhøjelse af pensionsalderen yderligere for at finansiere skattelettelser – uden initiativer, der skal ruste lønmodtagerne til de flere år på arbejdsmarkedet og samle gruppen af nedslidte op.

I sig selv er fremrykningen unødvendig – ifølge den seneste rapport fra Det Økonomiske Råd er dansk økonomi solid nok uden den ekstra stigning. Og det er i hvert fald helt afgørende, at den stigende pensionsalder følges op af investeringer, som kan være med til at sikre, at et længere liv på arbejdsmarkedet ikke bare betyder flere sygedage og mere nedslidning, men tværtimod flere gode arbejdsdage og flere gode pensionsår.

Litteraturliste

LO (2014), [Ulighed i arbejdsmiljøbestemt sygefravær](#).

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2016), [De længst uddannede lever 6 år mere end de ufaglærte](#).

Statens Institut for Folkesundhed (2013), [Social ulighed i dødelighed i Danmark gennem 25 år](#).

FOA (2016), [Kampen om seniorårene](#).

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2016), [Den typiske efterlønsmodtager er en almindelig arbejder](#).

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2015), Hver fjerde 3F'er har forladt arbejdsmarkedet omkring 60-årsalderen.

Beskæftigelsesudvalget (2016), [Alm. del. 460](#).

EU-Kommissionen (2015). [The 2015 Ageing Report](#).

Landsorganisationen i Danmark
Islands Bryge 32D
2300 København S
www.lo.dk

Elektronisk ISBN: 978-8777-353-77-2
LO-varenr.: 3203

